

Muhammadaliyev Mirzohid Nosirjon o'g'li

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

Email: bekhmirzokhid27@mail.ru

+998996912708

Kishi nomlari bilan atalgan mashina brendlarining nomlanishi xususida

Annotatsiya. Mazkur maqola tilshunoslikning onomastika sohasidagi dolzarb masalalardan biriga bag'ishlangan. Kishi nomlari bilan atalgan transport vositalari antroporeyonimlar, mashina brendlarining nomlanish xususiyatlari va guruhlari haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: onomastika, antroponim, antroporeyonim, Chevrolet, Tesla.

Мухаммадалиев Мирзохид

Докторант Наманганского статьи университета

О названии марок автомобилей именами людей

Аннотация. Данная статья посвящена одному из актуальных вопросов в области ономастики языкознания. Приведены транспортные средства, названные в честь людей, антропоронимы, особенности и группы названий марок автомобилей.

Ключевые слова: ономастика, антропоним, антропореоним, Шевроле, Тесла.

Mukhammadaliyev Mirzokhid

Doctoral student of Namangan State University

Regarding the naming of car brands named after people

Annotation. This article is devoted to one of the current issues in the field of onomastics of linguistics. Vehicles named after people, anthroporonyms, features and groups of names of car brands are given.

Key words: onomastics, anthroponym, anthroporeonym, Chevrolet, Tesla.

Kirish.

Ma'lumki, onomastika tilshunoslikning har qanday atoqli otlarni, ularning paydo bo'lish va o'zgarish tarixini o'rganuvchi bo'limi, shuningdek tildagi barcha

atoqli otlar yig'indisini o'zida ifodalaydi. Onomastika fani tildagi mavjud onomastik tizimlarni aniqlash va o'rganishni maqsad qilib qo'yadi.¹

Yangi avtomobil brendlarining xalqaro bozorda yaxshi muvaffaqiyati nafaqat ular ishlab chiqargan mashina sifatiga, shuningdek ularga tanlangan nomlarga ham bog'liqdir. Bu nom yaxshi va avtomobil sotilishi kerak bo'lgan hudud aholisi orasida yaxshi munosabatni uyg'ota olishi kerak. Bu borada maxsus tuzilgan komissiyalar, madaniyatlararo muloqot sohasida yaxshi tajribaga ega tilshunos va onomast olimlar ishlashmoqda.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya.

O'zbek va boshqa tillardagi mashina, mashina brendlari nomlarining onomastikasi va ularning ma'nolari bo'yicha tadqiqotlar o'tkazilmagan. Ammo, antroponimlar va ularning asosiy masalalari bo'yicha ko'plab ishlar amalga oshirilgan.

O'zbekcha ismlarning lisoniy xususiyatlarining ilmiy jihatdan o'rganish 1960-yillarda boshlangan. Xuddi shu davrda D.Abdurahmanov (1960), O'.Nosirov (1965), F.Abdullayev (1960, 1961), M.Shamsiyeva (1962), A.Ishayev (1961), X.Donyorov (1960) kabi olimlarning o'zbek antroponimikasiga doir ayrim ilmiy va ilmiy-ommabop maqolalari e'lon qilingan edi.²

Dunyoda juda ko'p transport vositalari mavjud: velosipedlar, skuterlar, mototsikllar, avtomobillar, avtobus, tramvay, trolleybuslar, kemalar, qayiqlar, metro, samolyotlar, elektr poyezdlar va boshqalar. Har qanday transport o'zining nomiga ega. Zamonaviy onomastikada poreyonim har qanday transport vositalariga berilgan nomlarni o'rganadi. Poreyonimlar bizga xalqlarning onomastik an'alarini, nomlarning til ichidagi va tillararo aloqalari xususiyatlarini ochib beradi.

Tahlil va natijalar.

Antropnim – (yunoncha: *antropos* – antropos + *onoma*– atoqli ot) – kishi atoqli oti (ism, familya, laqab, taxallus patronim va boshqalar). Atoqli ot tiplaridan

¹ Yo'ldoshev B.O'zbek onomastika masalalari. – Samarqand, 2011. – B.10.

² Yo'ldoshev B.O'zbek onomastika masalalari. – Samarqand, 2011. – B.3.

biri.³ Kishi nomlari bilan atalgan transport vositalar *antroporeyonimlar* deb yuritiladi.

Kompaniya asoschilarining nomlari bilan atalgan mashina brendlari.

Avtokompaniya yaratilgach unga qanday nom berish juda muhim. Bunda bir necha yo'llar mavjud bo'lib, eng oson yo'l kompaniyaning o'zining nomiga nomlashdir. Bundan tashqari, qarindosh yoki hamkoringiz, o'sha hududdagi davlat rahbarini nomi bilan nomlash.

Chevrolet – iqtisodiy jihatdan mustaqil Genral Motors korporatsiyasi bo'linmasi tomonidan bir tovar belgisi ostida ishlab chiqariladigan va sotiladigan brend nomi.⁴

Chevrolet kompaniyasi 1911-yilda tashkil topgan, o'sha paytda Genral Motors korporatsiyasining ham egasi bo'lgan amerikalik tadbirkor Uilyam Duran va shvetsariyalik poygachi, mexanik va avtomobil ishlab chiqaruvchisi Lui Chevrolet tomonidan tashkil qilingan. Uilyam Duran Chevrolet ismi savdoni oshirishga yordam beradi deb o'yladi va kompaniyani uning nomi bilan atadi.

2008-yil mart oyida "Uzavtosanoat" AJ O'zbekistonda Chevrolet rusumli avtomobillarni yig'ish va sotish maqsadida Genral Motors korporatsiyasi bilan hamkorlik to'g'risida bitim tuzdi. Keyingi uch yil ichida Chevroletning – *Captiva*, *Epika*, *Tacuma*, *Nexia N 150*, *Nexia T250*, *Lacetti*, *Spark*, *Malibu*, *Cobalt*, *Lacetti (Gentra)*, *Orlando*, *Labo*, *Tracker*, *Onex* – kabi modellari ishlab chiqarildi.

Amerika brendlari.

Ford – jahondagi eng yirik avtomobil kompaniyalaridan biri. 1903-yilda AQSH avtomobil sanoat asoschilaridan biri, sanoatchi Genri Ford tomonidan tashkil etilgan. "Ford Motors" da avtomobillarning "Ford", "Lincoln", "Merkury", "Jaguar", "Aston Martin", "Mustang" kabi 70 dan ortiq modellari yaratildi va ishlab chiqarildi.⁵

Buick – Amerika avtomobilsozlik transmilliy korporatsiyasi, Genral Motors kompaniyasining bo'linmasi. Detroyda yashovchi shotlandiyalik David Dunbar Buick bu kompaniyaning asoschisi hisoblanadi.

³ Бегматов Э., Улуқов Н. Ўзбек ономастикаси терминларининг изоҳли луғати. – Наманган, 2006. – Б.13

⁴ <https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Chevrolet>

⁵ "Ўзбекистон миллий энциклопедияси" 9-жилд. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2008. – Б.285

Chrysler – bu kompaniya asoschi Walter Chrysler sharafiga nomlangan. Chrysler 1963-1964-yillarda 55 ta turbinali mashinalar ishlab chiqardi.

Dodge – aka-uka Dodge 1900-yilda Detroytda Dodge Brothers mashinasozlik ustaxonasiga asos soldi, va shuning uchun Dodge deb nomlandi. 1914-yilda birinchi avtomobil Dodge bayrog‘i ostida ishlab chiqarildi.⁶

Lincoln – 1917-yilda Genri Martyn o‘g‘li Uilfred bilan asos solgan. Genri Amerika prezidenti Avram Linkolnni shunchalik muxlisi ediki, 1864-yilda ovoz bergan birinchi prezidenti ekanligini ta’kidlab, kompaniyaning uning nomi bilan atagan.

Chevrolet – shvetsariyalik poygachi va avtomobil muhandisi Lui Chevrolet sharafiga nomlangan. Kompaniyaga 1911-yilda Lui Chevrolet va Genral Motors kompaniyasining taxtdan ajralgan asoschisi Uilyam Dyurant tomonidan asos solingan.

Tesla – bu kompaniyaga 2003-yilda Martin Eberxard va Mark Tarpenning tomonidan asos solingan va amerikalik ixtirochi Nikola Tesla sharafiga nomlangan.

Harley Davidson – 1903-yilda Milwaukee shahrida va rasmiy ravishda 1907-yilda tashkil etilgan. Kompaniya asoschilari Uilyam Harli va Devidson aka-uka Artur, Uilyam va Uotler sharafiga nomlangan.

Yevropa brendlari.

Rolls Royce – hashamatli avtomobil ishlab chiqaruvchisi Rolls Royce kompaniya asoschilari Charls Stuart Rolls va Federek Genri Roys sharafiga nomlangan.

Bentley – 1919-yilda Angliyaning Kru shahrida Valter Ouen Bantli tomonidan asos solingan va uning nomi bilan atalgan hashamatli avtomobil brendi.

Aston Martin - 1913-yilda Lione Martin va Robert Bamford tomonidan asos solingan hashamatli sport avtomobillari ishlab chiqaruvchi.

Norton – 1989-yilda Birmingemda asos solingan asoschisi Jeyms Lansdaun Norton nomi bilan atalgan mototsikl ishlab chiqaruvchi brend.

Germaniya brendlari.

⁶ <https://www.google.com/amp/s/www.team-bhp.com/news/car-brands-named-after-their-founders%3Famp>

Mercedes Benz – 1883-yilda Karl Fridrix Benz tomonidan asos solingan.

Maybach - Mercedes Benz tarkibiga kiruvchi avtomobil brendi. Brend o‘z nomini asoschilari Vilgelm Maybax va uning o‘g‘li Karl Maybaxdan olgan.

Audi – 1909-yilda Avgust Horch tomonidan asos solingan avtomobil ishlab chiqaruvchisi. Horch qadimgi nemis tilida ”tinglash” degan ma’noni anglatadi va uning lotincha ekvivalenti ”Audi” dir.

Fransuz brendlari.

Peugeot – bu uning asoschisi Armand Peugeot nomi bilan atalgan avtomobil brendi. Kompaniyaning kelib chiqishi 1810-yilga borib taqaladi.

Renault – 1898-yilda asos solingan Renault ko‘p millatli avtomobil ishlab chiqaruvchisi. Kompaniya asoschilari Lui Renault va uning akalari Marsel va Fernand sharafiga nomlangan.

Bugatti – italiyalik Ettore Bugatti tomonidan asos solingan yuqori samarali avtomobil ishlab chiqaruvchisi.

Citroen – 1919-yilda sanoatchi Andre Citroen tomonidan asos solingan va uning nomi bilan atalgan fransuz avtomobil brendi.

Italiya brendlari.

Piaggio – bu o‘zining asoschisi Rinaldo Piaggio nomi bilan atalgan avtomobil kompaniyasi bo‘lib, 1884-yilda asos solingan.

Lancia – 1906-yilda tashkil etilgan avtomobil ishlab chiqaruvchisi bo‘lib, uning ikki asoschisidan biri Vincenzo Lancia nomi bilan atalgan.

Maserati – 1914-yilda Italiyaning Boloniya shahrida aka-uka Maserati – Alfieri, Ettore va Ernesto tomonidan asos solingan va ularning nomlari bilan atalgan avtomobil ishlab chiqaruvchisi.

Alfa Romeo – 1916-yilda neapolitenlik tadbirkor Nikola Romeo kompaniyani sotib oladi va uning nomini Alfa Romeoga o‘zgartiradi.

Ferrari – bu uning asoschisi Enzo Ferrari nomi bilan atalgan sport avtomobillari ishlab chiqaruvchisi.

Lamborghini – uning asoschisi Ferruccio Lamborghini nomi bilan atalgan sport avtomobillari va SUVlar ishlab chiqaruvchisi. Kompaniya kelib chiqishi 1948-yilga borib taqaladi.

Pagani – 1992-yilda Horasio Pagani tomonidan asos solingan va uning nomi bilan atalgan sport avtomobillari va uglerod tolasi komponentlarini ishlab chiqaruvchi kompaniya.

Benelli – 1911-yilda tashkil etilgan ikki g'ildirakli avtomobil ishlab chiqaruvchi kompaniya. Kompaniya Benelli oilasi nomi bilan atalgan.

Moto Guzzi – 1921-yilda tashkil etilgan mototsikl ishlab chiqaruvchi. Uning asoschisi Karlo Guzzi nomi bilan atalgan.

Moto Morini – Moto Morini mototsikl ishlab chiqaruvchisi bo'lib, uning nomi kompaniyaning 1937-yilda asos solgan asoschisi Alfonso Morini nomidan olingan.

Mv Agusta – 1945-yilda aka-uka Agusta, Domeneko va Vincenzo tomonidan asos solingan mototsikl ishlab chiqaruvchisi.

Koenigsegg – 1994-yilda Kristian Von Koenigsegg tomonidan asos solingan va uning sharafiga nomlangan shved sport avtomobillari ishlab chiqaruvchisi.

Xulosa.

Tadqiqot davomida kishi nomlari (antroponimlar) bilan atalgan mashina brendlarining nomlarini ko'rib chiqdik. Yuqoridagi misollardan kelib chiqqan holda, mashina brendlarining nomlari o'sha kompaniya asoschilari, poygachilar, tadbirkorlar, davlat rahbarlari nomlari bilan atalganini o'rgandik. Shunday qilib, poreyonimlar tarixda mashhur va taniqli kishilarning nomlari orqali keyingi avlodga madaniy va tarixiy xotiralarni yetkazish uchun eng samarali usuldir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” 9-жилд. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2008.
2. Yo'ldoshev B. O'zbek onomastika masalalari. – Samarqand, 2011.
3. Бегматов Э., Улуқов Н. Ўзбек ономастикаси терминларининг изоҳди луғати. – Наманган, 2006.

4. <https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Chevrolet>
5. <https://www.google.com/amp/s/www.team-bhp.com/news/car-brands-named-after-their-founders%3Famp>